

EVENWICHTIGE ECONOMIE

Koopgeld – Leengeld - Schenkgeld

*

H.J.Gels
2017

©

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Gels, H.J.

Evenwichtige Economie (2^e editie v5)

ISBN 978-94-0216837-2

7-04-2019

H.J. Gels

Evenwichtige Economie (1^e editie)

ISBN 90-72387-01-5

1987

SISO 340.9 UDC 330.1

Trefwoord : economie.

INHOUDSOPGAVE:

WOORD VOORAF	4
1. INLEIDING.....	8
1.1 M.B.T. DE INDELING	8
1.2 HET DOEL VAN DIT BOEKJE	10
1.3 OVER VOOR- EN NADELEN	14
2. EVENWICHTIGE ECONOMIE	15
2.1 GRONDBEGINSELEN	17
2.2 GRONDBEGINSELEN M.B.T. DE TAAL.....	18
2.3 ALLES HEEFT Z'N EIGEN PLAATS	22
2.4 DRIE WERKELIJKHEDEN: CULTUREEL, SOCIAAL, FYSIEK	23
3. VERBORGEN WIJSHEID IN WOORDEN.....	25
3.1 ARBEID EN WERK	25
3.2 ARBEIDSPAATS EN WERKPLAATS	26
3.3 INKOMEN UIT ARBEID	26
3.4 COLLECTIEVE ARBEIDSOVEREENKOMST (CAO)	27
3.5 WERKGEVER EN WERKNEMER	28
3.6 OPDRACHT	28
3.7 TAAK EN FUNCTIE	29
3.8 LEIDING.....	30
3.9 KOPEN.....	31
3.10 PRODUCT EN DIENST.....	31
3.11 KOSTEN EN ONKOSTEN	32
3.12 INTEREST	33
3.13 RENTE	33
3.14 LENING, KREDIET EN OBLIGATIE	34
3.15 KAPITAAL EN VERMOGEN	34
3.16 AANDEEL EN DEELNEMING	35
3.17 DIVIDEND	38
3.18 WINST	40
3.19 PERSONEELSLASTEN	42
3.20 SUBSIDIE	43
3.21 DIRECTE EN INDIRECTE BELASTINGEN	43
3.22 RESULTATENREKENING.....	44
3.23 OPSTAL HYPOTHEEK	45
3.24 GROND HYPOTHEEK	45
3.25 FONDS, RESERVE, EN VERZEKERING	46
3.26 SPAAR- EN KASGELDEN	47
3.27 INVESTERING	48
3.28 ORIGINELLEN EN KOPIEËN, APPARATUUR EN PROGRAMMATUUR	48
4. RUBRICERING NAAR DRIE WERKELIJKHEDEN: CULTUREEL, SOCIAAL, FYSIEK	51
4.1 RUBRICERING	51
4.2 CULTURELE DEELBALANS (SCHENKGELDKWALITEIT).....	54
4.3 SOCIALE DEELBALANS (LEENGELDKWALITEIT)	55
4.4 FYSIEKE DEELBALANS (KOOPGELDKWALITEIT).....	56
4.5 DE RESULTATENREKENING	57
4.6 INDELING VAN BOEKINGEN	57

5. EEN PRAKTISCH VOORBEELD	59
5.1 DRIE DEELBALANSEN IN ÉÉN TOTAALBALANS.....	59
5.2 RESULTATENREKENING.....	62
5.3 SPECIFICATIE PER RUBRIEK OP DE DEELBALANSEN EN DE RESULTATENREKENING	64
6. M.B.T. DE TOEPASSING	75
6.1 UNIVERSELE RECHTEN VAN DE RECHTSPERSOON	75
6.2 DE DIRECTEUR-EIGENAAR	75
6.3 EENMANSZAAK EN MULTINATIONAL	76
6.4 SCHEIDING VAN INTEREST EN RENTE	76
6.5 VRIJWILLIGERSWERK	77
6.6 HET EXTRA WERK	77
6.7 DE AARD VAN DE ORGANISATIE	77
6.8 SCHEIDING VAN OVERSCHOT EN INKOMEN.....	77
6.9 VAST - VLOTTEND - LIQUIDE	78
6.10 AFTREKPOSTEN INKOMSTENBELASTING	78
7. SLOTWOORD.....	79
BIJLAGE-1: CONVENTIONEEL REKENINGSCHEMA	81
BALANSREKENINGEN	81
RESULTAATREKENINGEN.....	89
BIJLAGE-2: BRIEF AAN DE FINANCIËLE COMMISSIE VAN DE 2E KAMER.....	94

WOORD VOORAF

In het najaar van 1987 verscheen de eerste editie van het boekje 'Evenwichtige Economie'. Dat heb ik geschreven op aandringen en (mede) met hulp van Lex Bos. Hij was één van de grondleggers en de eerste president-commissaris van de Triodosbank. De inhoud heeft nog niets aan actualiteit verloren. Integendeel, getuige de al jaren aanhoudende onrust en ongevallen in de financiële wereld.

In het verlengde van 'Evenwichtige Economie' verscheen in 2015 'Herontwerp van het Kapitalisme'. 'Evenwichtige Economie' beschrijft de essentie van hetgeen in 'Herontwerp van het Kapitalisme' meer uitgebreid is beschreven. In dat boek¹ - met dank aan Tom van der Kroef - is ondermeer uitgebreid stilgestaan bij de mondiale financiële crisis die in 2008 uitbrak. Tevens is een eerste uitwerking gegeven aan het volgende belangrijke uitgangspunt: het sociale organisme (de organisatie) is een intermenselijk organisme, dat kan worden opgevat als een metamorfose van het intra-menselijk organisme (ons eigen lichaam). Dat is m.i. fundamenteel voor het begrijpen van de fysiologie van het sociale organisme en de economie als onderdeel van het sociale organisme.

De toenemende vraag naar een samenvatting van 'Herontwerp van het Kapitalisme' gaf de aanleiding voor deze licht-herziene versie van 'Evenwichtige Economie', de tweede editie. De beperkte omvang van dit boekje maakt de inhoud hopelijk toegankelijker dan de meer uitgebreide voorgangers en is anderzijds ook geschikter voor vertaling. Het enthousiasme van Ad Planken, de voormalige voorzitter van de Vereniging van het Basisinkomen, gaf me het laatste duwtje. In deze 2^e editie is in de nieuw ontwikkelde balans en resultatenrekening de volgorde 'fysiek-sociaal-cultureel' omgekeerd: 'cultureel-sociaal-fysiek'. Met deze omkering sluiten we aan bij de fenomenologische werkelijkheid: de fysieke aarde ligt immers ónder ons, niet bóven ons (zie ook pagina 317 in 'Herontwerp van het Kapitalisme').

In de financiële wereld is het Anglo-Amerikaanse gedachtengoed al lange tijd dominant. In die hoek ligt daarom bij uitstek de verantwoordelijkheid voor het ontplooiën van initiatieven tot de noodzakelijke fundamentele veranderingen. Daarom is het van grote betekenis dat dit boekje –met dank aan Hayley Bagnall- is vertaald in het Engels, waardoor de inhoud bereikbaar is gemaakt voor een veel groter publiek.

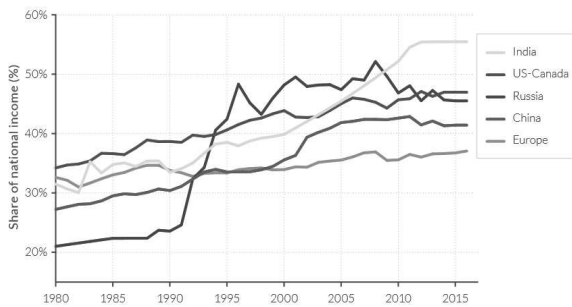
Economie inclusief de financiële huishouding overkomt ons niet; we creëren haar zelf! We zullen onze verantwoordelijkheid moeten nemen. Wij staan als samenleving in toenemende mate voor een beslissende keuze: doorgaan op de huidige weg óf echt een nieuwe weg inslaan. De gevestigde macht (overheden, financiële bedrijven en instellingen) heeft geen serieuze lessen getrokken uit de recente mondiale financiële crisis. Als een ware slotgracht zijn grote financiële buffers aangelegd om de bestaande financiële orde en mores te behoeden. Er is wel in de marge, maar niet fundamenteel bijgestuurd. Integendeel, met hernieuwde kracht gaat men weer door met de gangbare financiële praktijken. Maar die gangbare weg verloopt onvermijdelijk van crisis naar crisis en zal voor de grote massa uitmonden in economische knechtschap, sociale chaos en de cultuurdood.

¹ Herontwerp van de economie: ISBN 978-94-0214314-0

Een belangrijke indicator voor de (on)evenwichtigheid van de economie is de

verdeling van welvaart, dat wil zeggen de inkomensverdeling enerzijds en de vermogensverdeling anderzijds. De grafiek hiernaast toont de ontwikkeling in de inkomensverdeling tussen 1980 en 2015. Die grafiek wijst in de richting van aanhoudende verslechtering: economisch wordt het sociale organisme steeds zieker. Dat is een zeer zorgwekkende kwestie die ons allemaal aangaat!

Top 10% income shares across the world, 1980–2016: Rising inequality almost everywhere, but at different speeds

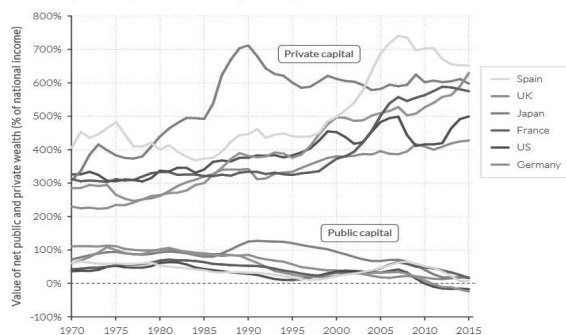
Source: WID.world (2017). See wii2018.wid.world for data series and notes.

Dit boekje wil een uitweg aanreiken. De economie, inclusief de gehele financiële huishouding, is niet iets dat ons overkomt; we creëren het zelf! Dus, we zijn zelf verantwoordelijk en zijn daar zelf voor aanspreekbaar. We staan met onze samenleving voor een beslissende keuze: doorgaan op de bestaande manier of echt een nieuwe weg inslaan die eerlijker en duurzaam is.

De nieuwe weg begint volgens Steiner bij het onderkennen en respecteren van de sociale driegeleding en uit hoofde daarvan het maken van onderscheid tussen drie geldkwaliteiten: koopgeld, leengeld, schenkgeld. Een weg die uitmondt in een mensvriendelijker samenleving met culturele vrijheid, sociale orde (kosmos i.p.v. chaos) en economische broederschap. Steiner geeft ons een belangrijk handvat²: “Dat is het, wat voor de toekomst van de mensheid zo oneindig noodzakelijk wordt: dat de mensen zich bekwamen, zich in de realiteit, in de werkelijkheid te begeven. De mensen denken tegenwoordig bijna alleen in woorden, zij denken niet in werkelijkheid.” Hij spreekt elders ook over het denken in dode begrippen en het gebruik van lege woordhulzen, voortkomend uit een voortschrijdend abstractieproces. De taal als sleutel. Die aanwijzing nemen we in dit boekje concreet. Bij de term ‘aandeel’ bijvoorbeeld leidt dat in paragraaf 3.16 tot een onthutsende ontdekking, die –mits serieus genomen- grote gevolgen heeft.

Piketty c.s. laten helaas de gangbare opvatting van het begrip 'aandeel' ongemoeid. De grafiek hiernaast is daarop gebaseerd. Het is van groot belang dat het begrip van 'aandeel' wordt herijkt. Die herijking is noodzakelijk en urgent om te komen tot een meer evenwichtige vermogensverdeling. Die herijking vindt u in dit boekje.

The rise of private capital and the fall of public capital in rich countries, 1970–2016

Source: WID.world (2017). See wii2018.wid.world for data series and notes.

Ik wens u veel leesplezier.

H.J. Gels,
Oktober 2017.

² Zie in de Gesamtausgabe: nummer 293 blz. 118, nummer 172 blz. 139 en nummer 198 in de 10^e voordracht.

VOORWOORD BIJ 'EVENWICHTIGE ECONOMIE' (1987)

In dit voorwoord wil ik dit boekje plaatsen in het perspectief van de persoonlijke ontwikkeling waaruit het is voortgekomen. Graag bedank ik de zeer velen die aan deze ontwikkeling in enigerlei vorm hebben bijgedragen. Wanneer ik (in 1987) terugzie op mijn ongeveer twintigjarige loopbaan, van jongste bediende tot senior organisatieadviseur, dan vallen me in de wereld van organisatie-advisering de volgende dingen op:

- een schrijnend gebrek aan een omvattende en levensvriendelijke zienswijze op de organisatie werkelijkheid, schuilgaand achter een bonte mengeling van meer of minder holle vaktermen, maar bij nadere beschouwing toch duidelijk aan het daglicht tredend;
- een tempo en een diepgang van automatisering in organisaties, die vrijwel steeds in (te) hoge mate worden bepaald door de financiële draagkracht van die organisaties. Mede omdat de sociaal-culturele uitwerking van automatisering op organisaties onvoldoende bewust als werkelijkheid wordt ervaren;
- een aanvankelijk niet aflatende achterdocht bij vooral de medewerkers van de cliëntorganisaties tegen de gangbare theorieën en praktijken zoals gehanteerd door organisatie-, automatiserings-, bedrijfsfinancierings- en management-deskundigen. Vaak werd die achterdocht ten onrechte getypeerd als 'weerstand tegen verandering'.

Het is pas tamelijk laat tot mij doorgedrongen dat het bij het grootste deel van de genoemde deskundigheidsgebieden gaat om verschijnselen die voor het oog niet waarneembaar zijn, maar voor de deskundige tot (schijn)realiteit worden door innerlijke inspanningen, waaronder veel nadenken, bedenken en zich indenken.

Ervan uitgaande, dat zich in ons doen en laten een veelheid uitdrukt van bewuste en onbewuste opvattingen en ideeën, dan zien we in de lotgevallen van organisaties waartoe wij behoren, onze eigen opvattingen en ideeën weerspiegeld.

Die ontdekking hield voor mij het volgende in. In een tijdperk als het onze doen zich in het macro-sociaal-economische leven en ook (micro-sociaal-economisch) in organisaties allerlei zorgwekkende, onbegrepen vraagstukken voor. Dat houdt in, dat wij onze eigen opvattingen en ideeën grondig tegen het licht moeten houden. We moeten ze toetsen aan wat er aan oorspronkelijke wijsheid leeft in het onverdachte en controleerbaar gemeenschappelijke erfgoed: de woordenschat in onze taal. Immers, onze opvattingen en ideeën kunnen we onder woorden brengen. We stellen ons in dit boekje de vraag, in hoeverre onze gangbare ideeën en opvattingen over financiën zijn afgedwaald van hun oorsprong voor zover die (nog) leeft in de taal. Zo'n toetsing heeft de afgelopen zeven jaar voor mij centraal gestaan. Dit bleek een authentieke grondslag op te leveren voor de inrichting van de balans en de resultatenrekening.

Vanwege het onorthodoxe karakter van de inhoud van dit boekje, wil ik enkele veel gehoorde dooddoeners op voorhand wat kracht ontnemen:

- **"Dat is veel te idealistisch; we leven in een materialistische tijd."** Idealisme wil zeggen, dat men bewust vanuit een bepaald idee of ideeënstelsel in het praktisch

leven doet en laat. Welnu, de materialist doet en laat in het praktische leven vanuit de idee, dat de materie de enige bestaande werkelijkheid is. Goed beschouwd is de materialist in feite een idealist, die niet wil inzien, dat hij een idee - dat de materie de enige bestaande werkelijkheid is - voorop stelt.

- **"Dat is niet realiseerbaar."** In een bijgevoegd praktisch voorbeeld, vervaardigd door middel van een in de beginjaren tachtig gangbaar standaard-geautomatiseerd administratiesysteem, wordt aangetoond, dat met een kleine uitbreiding van het zgn. rekeningschema een en ander tamelijk eenvoudig in de bedrijfsboekhouding kan worden geïntegreerd. Dat ons wetstelsel maatschappelijke inpassing zeer bemoeilijkt, is zeker waar, maar een wetstelsel is een stelsel van afspraken, dat in beginsel veelal pas achteraf wordt aangepast aan veranderde opvattingen.
- "Zeer interessant zeg; inderdaad zo zou het ook kunnen. Maar ja, **we hebben al een methode in gebruik.**" Dat is het standpunt van de nierpatiënt, die aan zijn volgende zakje zoute drop begint: "Interessant te weten dat er ook zoutloze drop is".

Onze tijd wordt gekenmerkt door maatschappelijke polarisatie, die ondermeer zichtbaar is in (te) hoge geldconcentraties: zeer arme en zeer rijke landen, organisaties en individuen. Dit probleem doet zich aan ons voor als een welhaast onoplosbaar macro-economisch vraagstuk. In dit boekje vindt u een alternatieve benadering die naar ik meen het onderzoeken zeker waard is.

Deze benadering biedt een praktische oplossing voor de boven geschetste problematiek, omdat die oplossing op microniveau hanteerbaar is. Het biedt daarmee de mogelijkheid om de sociaal-economische realiteit vanaf microniveau (de individuele organisatie) te saneren. Hetgeen geaggregeerd leidt tot sanering op meso-, resp. macroniveau. Een oplossingsmethode, waarin iedereen op zijn eigen plaats in de samenleving zelf een aandeel kan leveren.

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk willen we inleidend stilstaan bij de indeling van dit boekje, het doel ervan en enige voor- en nadelen van de hier geïntroduceerde methode.

1.1 M.b.t. de indeling

Onderstaand geven we de lezer(es) een overzicht van de hoofdstukken en inzicht in hun onderlinge samenhang.

In **hoofdstuk-2** staan we stil bij de vraag of we in onze tijd kunnen spreken van een evenwichtige economie. We gaan daarbij na, in hoeverre de financiële balans hierin een rol vervult. We gaan o.a. te rade bij de historische ontwikkeling van de balans. We zullen constateren, dat er wel een kwantitatief maar geen kwalitatief orderingsprincipe in de financiële balans wordt gehanteerd. En ook, dat de gangbare bedrijfseconomie in feite bedrijfsegoцентриe verkondigt, met alle antisociale tendensen die daaruit voortvloeien.

Voor ons is de financiële balans niet alleen een verantwoordingsinstrument waar het gaat om een financieel-economisch verleden. Het is ook (omdat het inzicht biedt aangaande o.a. de financieringssituatie) een evenwichtsinstrument, gericht op een financieel-economische toekomst, gericht op herstel van onevenwichtigheden in de financiering van de activa op de balans.

De kwalitatieve benadering is nieuw. Dat nieuwe vereist van ons om eerst strikt na te gaan wat er kwalitatief inhoudelijk schuil gaat in onze gangbare opvattingen en ideeën inzake financieel-economische verschijnselen.

In **hoofdstuk-2** komt daarom allereerst onze opvatting over de taal-als-verschijnsel aan de orde. Immers, in ons taalgebruik vatten we onze opvattingen en onze ideeën in woorden. We communiceren over financiën met financiële terminologie.

We zullen o.a. concluderen dat financieringen betrekking kunnen hebben: of op **objecten**, of op **afspraken** of op **ontwikkeling**.³ En ook, dat de geboden financieringszekerheden in resp. deze fundamenteel verschillende werkelijkheden verankerd moet worden. De werkelijkheidsgebieden van de fysieke **objecten**, de relationele **afspraken**, en van de (organisatie)**ontwikkeling** zijn fundamenteel verschillend qua ondergrond en qua kenmerken. Het is derhalve niet om het even op welke zekerheidsgronden de desbetreffende financieringsvormen rusten. Zelfs wanneer men zich weinig om de gezondheid van het sociale organisme bekommert, dan nog is het herkennen van dit onderscheid en het respecteren daarvan in de financieringspraktijk voor ondernemer en financier ook van eigen belang.

Immers, wie dit onderscheid niet in aanmerking neemt, verwisselt zekerheidsgronden en introduceert daarmee noodlottigerwijs schijnzekerheden. Nota bene ook de financier kan daarvan het schadelijgende slachtoffer worden.

Na de afronding van Hoofdstuk-2 hebben we een geschikte basis gelegd om op door te bouwen, of beter verbouwen.

³ Dat herinnert aan de Engelse drieslag 'nature-nurture-culture' of het Duitse 'Natur-Statur-Kultur'.

In **hoofdstuk-3** zullen we een aantal heel gangbare woorden onderzoeken. Woorden die veel worden gebruikt in het sociaal- en financieel-economisch leven. Stuk voor stuk gaan we ze na op hun inhoudelijkheid. We zullen toetsen in hoeverre de huidige gangbare opvattingen met de wezenlijke woordinhoud overeenstemmen. Tevens zullen we ons stelselmatig afvragen, naar welke werkelijkheid het desbetreffende woord ons uiteindelijk verwijst: de **fysieke**, **sociale** of **culturele** werkelijkheid. Een werkwijze, vol verrassende ontdekkingen, en vanwege de alledaagsheid ervan voor iedereen de moeite waard om er kennis van te nemen. Het is in ieder geval een uitstekende manier om de principes van de sociale driegeleding⁴ te leren herkennen.

Na het onderzoeken van het gangbare woordgebruik kunnen we in **hoofdstuk-4** de eerste oogst verzamelen. We rubriceren in Hoofdstuk-4 de onderzochte woorden naar de bovengenoemde drie werkelijkheidsgebieden. Zo doende komt er stap-voor-stap een nieuwe ordening voor de balans en de resultatenrekening tevoorschijn, die de kwalitatieve inhoudelijkheid van de woorden respecteert. **In onze taal blijkt er een eigen grondslag aanwezig voor de inrichting van de balans en de resultatenrekening.** Deze hoeft met andere woorden niet door experts te worden bedacht of ontworpen, zoals in het verleden is gebeurd.

Wat die nieuwe kwalitatieve ordening in de praktijk betekent, wordt zichtbaar in **hoofdstuk-5**. Zowel de consequenties voor de presentatie van de jaarcijfers alsook een aantal conclusies die daaruit getrokken kunnen worden, komen aan de orde inclusief de introductie van enkele nieuwe kengetallen.

Om de deskundige lezer(es) in staat te stellen de relatie van de nieuwe hier ontwikkelde presentatie te vergelijken met de gangbare conform EG-richtlijnen (1983), hebben we het onderliggende rekeningschema integraal opgenomen in de bijlage-1. De conventionele indeling zelf komt echter niet aan de orde. Daarvoor verwijzen we naar de uitgebreide literatuur die in bibliotheek en boekwinkel voorhanden is.

Na de uitwerking van het praktische voorbeeld komen in **hoofdstuk-6** enkele punten aan de orde, die o.a. samenhangen met praktische mogelijkheden en moeilijkheden bij de toepassing van inzichten die zijn ontwikkeld in de voorafgaande hoofdstukken.

Ter afsluiting staan we in het **Slotwoord** kort stil bij perspectieven, die aan de in dit boekje ontwikkelde inzichten kunnen worden ontleend. In die zin is dit laatste hoofdstuk ook taakstellend.

De praktijk heeft geleerd, dat vooral financiële en economische experts de grootste kans hebben op problemen bij het doornemen van dit boekje. Hoe meer men zich met het gangbare heeft vereenzelvigd, des te meer moeite blijkt men te hebben daarvan los te komen. Slechts het 'nieuwe' te denken kan soms sterke gevoelens van onzekerheid en bedreiging wakker roepen. Dat bleek al tijdens de eerste cursus die we over deze materie hebben gegeven. Toch schuilt juist in dat loskomen ook een bevrijdend element. Immers, een zinvol alternatief dat bovendien van logica doordrongen en derhalve controleerbaar is, biedt u een keuze. Juist in de keuze ligt het hoogste goed, onze vrijheid. Alleen al om die reden is dit boekje voor iedereen van betekenis....

⁴ De sociale driegeleding is voor het eerst in 1917 beschreven door Rudolf Steiner. Zie Gesamtausgabe nummer 23.